

IN BERAAD

INFORMATIE VANUIT DE
VLAAMSE ONDERWIJSRAAD
VOOR SCHOLEN EN
ONDERWIJSINSTELLINGEN

april
2023

Het kleuteronderwijs botst op zijn grenzen

“Het aantal ingeschreven en aanwezige kleuters is nergens zo hoog als in Vlaanderen. Tegelijk kent geen enkel Oeso-land zo’n grote kloof tussen sterke en minder sterke leerlingen. Daar moeten we ons echt wel zorgen over maken.” Aan het woord is Jan Peeters. Hij was voorzitter van de denkgroep die de strategische verkenning van de Vlor over het onderwijs aan jonge kinderen in goede banen leidde. Dat mondde uit in een boek met wetenschappelijk onderbouwde pistes die de blik richten op 2030. En tot een druk bijgewoonde studiedag, waar inspirerende praktijkvoorbeelden centraal stonden.

De focus ligt op het onderwijs aan jonge kinderen en niet enkel op kleuteronderwijs. Waarom?

“In Vlaanderen kennen we nog een heel strikte scheiding tussen kinderopvang enerzijds en kleuteronderwijs anderzijds. We zijn, samen met Frankrijk, zowat het enige land binnen Europa waar die schotten hardnekkig overeind blijven. In Scandinavië, Oost-Europese landen en Duitsland heeft men al veel vroeger voor een geïntegreerd model gekozen en ook landen als Nederland, Italië of het Verenigd Koninkrijk evolueren in die richting.

In die landen is er maar één systeem waarin kleuterleiders en kinderbegeleiders samen zorg en leren aanbieden voor jonge kinderen tussen 0 en 6 jaar. Voor de jonge kinderen creëert het veel meer rust, omdat er

geen abrupte overgangen zijn. Ze zijn de hele dag in dezelfde, kleinere, groep actief met 2 of 3 begeleiders. In Vlaanderen worden kinderen ’s morgens afgezet in de buitenschoolse opvang. Dan gaan ze naar de kleuterklas bij weer een andere juf. Tijdens de middag zien ze weer andere begeleiders en na de schooltijd nog eens naar de opvang. Vooral voor de jongsten is dit zeer stresserend.”

Vlaamse ouders krijgen vaak een heel dubbele boodschap. Ze worden gestimuleerd om kleuters zo vroeg mogelijk naar de kleuterklas te sturen, maar diezelfde kleuter moet ook wel zindelijk zijn.

“De meeste kinderen zijn niet zindelijk op 2,5. Peuters worden, heel geleidelijk, zindelijk tussen de leeftijd van 2,5 en 4. Dat ouders bij ons zo onder druk gezet worden

Kleuterparticipatie in Vlaanderen

In het schooljaar 2021-2022 was 98,6% van de 3-jarigen en 98,8% van de 4-jarigen ingeschreven in het kleuteronderwijs. Vanaf 5 jaar is er leerplicht en is 99,4% van de kleuters ingeschreven. Ook de aanwezigheidsgraad is hoog: 97,6% van de 4-jarigen komt regelmatig naar school.

om hun kinderen op die leeftijd, zindelijk, in de kleuterklas af te leveren, is op geen enkele manier wetenschappelijk onderbouwd. Het is één van die systeemfouten in ons kleuteronderwijs.

In een geïntegreerd systeem gaan zorg en leren hand in hand. Je kunt dat in die leeftijdsfase niet los zien van elkaar. Kinderen kunnen dan op hun eigen tempo, en met de juiste stimulansen, groeien: sociaal, fysiek en ook op het vlak van leren. Twee van de experts die in het boek aan bod komen, hebben onderzoek gedaan naar hoe kleuters omgaan met de bruuske overgang van thuis of vanuit de kinderopvang naar kleuteronderwijs op 2,5. Jonge kinderen ervaren in die instapklassen veel angst en stress. Vooral zij die thuis een andere taal spreken, zijn vaak helemaal overstuur. Wat kan helpen, is dat we meer leeftijdsgemengde klassen creëren. Oudere klasgenoten kunnen mee de zorg opnemen voor een nieuw jong kind en je hebt altijd maar één of twee nieuwe peuters in de groep.”

Hoe gaat het lukken om dat te integreren? Kinderbegeleiders en kleuterleiders hebben een ander statuut, andere arbeidsvoorwaarden en een andere opleiding.

“Dat ze een andere opleiding hebben, is geen probleem, integendeel. Het is net verrijkend voor de kinderen om verschillende talenten samen te brengen. Maar we hebben inderdaad nog een hele administratieve en wettelijke weg te gaan. Daarom richt de Denkgroep de blik op 2030. Dit is geen hervorming die je van vandaag op

Lees verder op p2 —>

foto: Yan Krukau via pexels.com

Jan Peeters

morgen doordrukt. De Denkgroep pleit ervoor om dit vanuit de basis te laten groeien. Op onze studiedag hebben we een aantal hoopvolle praktijkvoorbeelden gezien. In Brugge laat Kindcentrum De Tandem de grenzen tussen kinderopvang en kleuterschool verdwijnen, een model dat ook in Brussel nu zal uitgerold worden. Het Nederlandstalig onderwijs in onze hoofdstad is al heel actief bezig om zorg en leren te integreren. In KAZ Zottegem legt men veel ambitie aan de dag om kinderen rijke taalinteracties te bieden, ook met veel digitale leermiddelen. En in Gent betreft basisschool Dokata de ouders uit kansarme wijken als volwaardige partners bij het hele schoolgebeuren. Dat zijn heel waardevolle initiatieven die van onderuit groeien en de ruimte en de ondersteuning moeten krijgen die ze verdienen. Dat Vlaanderen zo een grote kleuterparticipatie kent, kan een troef zijn om alle kinderen goed voor te bereiden op de overgang naar de lagere school. Vanuit de Denkgroep pleiten we voor een gecombineerde aanpak: enerzijds werken op ontluikende geletterdheid en rekenvaardigheid en anderzijds voldoende ruimte geven aan verbeelding, ondernemingszin, creatieve activiteiten en ondertussen werken aan zelfregulatie en sociaal-emotionele vaardigheden. Als we ons onderwijs aan jonge kinderen in die richting kunnen doen bewegen, zal dat een enorme impact hebben, ook voor kinderen uit gezinnen in een kwetsbare situatie. De Vlor wil met deze strategische verkenning het debat voeren over een vernieuwde visie en praktijk voor het onderwijs aan jonge kinderen. Ik hoop dat alle onderwijsspelers zich daar volop in mengen en zich daarbij laten informeren vanuit de wetenschappelijke inzichten in het boek.”

- Alle info over de studiedag vind je hier.

- Alle info over het boek vind je hier.

Stijgende zorgnoden bij cursisten in volwassenenonderwijs en basiseducatie

De Centra voor Volwassenenonderwijs (cvo's) en de Centra voor Basiseducatie (cbe's) worden geconfronteerd met steeds hogere zorgnoden bij hun cursisten. Dat blijkt uit een bevraging van de Vlor. Het gaat onder andere over jongvolwassenen, mensen met een beperking en mensen met een buitenlandse nationaliteit. Opvallend is de toename van cursisten die vanuit het secundair onderwijs instromen om alsnog een diploma middelbaar onderwijs te behalen.

Het volwassenenonderwijs heeft dezelfde opdracht als het secundair onderwijs om cursisten te begeleiden, maar heeft geen wettelijk zorgkader en geen specifieke middelen daarvoor. In een advies pleit de Vlor voor extra middelen voor cvo's en cbe's die zij kunnen investeren in zorg en begeleiding, naar analogie met het leerplichtonderwijs. Vlor-voorzitter Ann Verreth: "Als we cursisten in het volwassenenonderwijs de begeleiding en ondersteuning kunnen bieden die ze nodig hebben, helpen we mensen die vanuit een kwetsbare situatie grote inspanningen doen om hun talenten te ontwikkelen. Daarmee boeken we ook maatschappelijke winst, want we creëren een inclusieve samenleving, geven mensen meer kansen op de arbeidsmarkt en verhogen de tewerkstellingsgraad."

Tijdelijke projectmiddelen volstaan niet

77% van de bevroegde centra heeft een of meerdere projecten lopen om extra zorg te voorzien voor cursisten. 40% daarvan zijn opgestart in het kader van Edusprong, waarmee de Vlaamse overheid levenslang leren wil stimuleren. 35% zijn gefinancierd via het Europees Sociaal Fonds. Dit blijven wel projectmiddelen die beperkt zijn in de tijd, terwijl de instroom van cursisten met zorgnood allesbehalve tijdelijk blijkt te zijn.

Centra moeten voor extra zorg en begeleiding lesuren inzetten. Concreet worden leraren een aantal uur vrijgesteld om bijvoorbeeld leerloopbaanbegeleiding te voorzien voor cursisten. Ze komen voor moeilijke keuzes te staan, bijvoorbeeld klassen in kleinere groepen opdelen of een logopedist inschakelen.

Zorgcontinuüm zoals in het leerplichtonderwijs

De Vlor pleit voor de invoering van een zorgcontinuüm in het volwassenenonderwijs, zoals dat al lang bestaat in het leerplichtonderwijs, met een aanbod basiszorg voor elke cursist: verhoogde zorg (remediëring, differentiëring,...), uitbreiding van de zorg en in een laatste fase eventueel een individueel aangepast curriculum (in het leerplichtonderwijs als alternatief voor het buitengewoon onderwijs).

foto: Rodnae Productions via pexels.com

De centra en hun cursisten hebben nood aan continuïteit en warme overdracht. Dat kan via een leerlingvolgsysteem en een fiche voor overdracht van informatie (tussen secundaire scholen enerzijds en cvo's en cbe's anderzijds). De Baso-fiche voor overgang van lager naar middelbaar kan hier als voorbeeld dienen.

Denk mee na over onderwijsbeleid van de volgende Vlaamse regering

De Vlor organiseert de komende weken een aantal seminars om zijn beleidsagenda voor de volgende Vlaamse regering te voeden. Concreet zullen onderzoekers rond een van de kernthema's tijdens een seminarie in gesprek gaan met mensen uit het onderwijsveld.

Onderwijskwaliteit

De ambitie om de onderwijskwaliteit te versterken is niet weg te slaan uit de actualiteit. Uit internationaal vergelijkend onderzoek en Vlaamse peilingen blijkt dat de leerresultaten op bepaalde domeinen achteruitgaan. Hieruit blijkt ook een prestatiekloof die samenhangt met de sociaal-economische status van leerlingen. We vullen het begrip breed in, zoals in het referentiekader onderwijskwaliteit.

Diversiteit in schoolteams

Versillende spelers in het onderwijsveld werken al zeer actief rond diversiteit. Alleen zien we dat nog onvoldoende weerspiegeld in de schoolteams. Jongeren met een diverse achtergrond beleven niet altijd een vlotte schoolloopbaan en hebben daardoor ook geen positieve kijk op het lerarenberoep. Kandidaatleraren ervaren drempels in de lerarenopleiding en merken dat hun identiteit hen parten speelt wanneer ze solliciteren. We bekijken diversiteit vanuit een breed perspectief: etnisch-cultureel, sociaal-economisch, gender,... In een seminarie wil de Vlor nagaan wat de meerwaarde is van een diverser schoolteam en hoe meer diversiteit mogelijk is.

Mentaal welzijn van onderwijspersoneel

Het Vlaamse onderwijspersoneel staat onder druk: hoge maatschappelijke verwachtingen, coronacrisis, lerarentekort,... Psychosociale aandoeningen zijn de voornaamste oorzaak van ziekteverzuim. Met dit seminarie willen we meer inzicht verwerven in het mentaal welzijn van onderwijspersoneel en tot beleidsvoorstellen komen.

De seminars vinden plaats op 24 mei, 1 juni en 21 juni, telkens in de namiddag in het Huis van het Nederlands in Brussel. Wil jij jouw stem laten horen? Binnenkort kun je inschrijven via www.vlor.be.

Stimuleer open scholen in plaats van ze op te leggen

Vlaams minister van Onderwijs Weyts wil scholen dwingen om hun infrastructuur open te stellen voor het lokale verenigingsleven. In een voorontwerp van decreet wordt financiering voor scholenbouw en infrastructuurwerken gekoppeld aan de voorwaarde om schoolgebouwen open te stellen. In zijn advies spreekt de Vlor zijn volmondige steun uit voor de doelstelling van open scholen. Alleen zal een verplichting contraproductief werken. Scholen willen zich meestal wel open stellen. 62% doet dat nu al. Vaak botsen ze echter op een aantal financiële en organisatorische drempels. Werk die eerst weg vooraleer financiering te koppelen aan open scholen.

Een open school moet investeren in extra beveiliging van de ruimtes die niet toegankelijk zijn, in bijkomende voorzieningen (bv. douches naast de sportzaal) én in personeel om de verhuur of het gebruik administratief en logistiek op te volgen.

Btw-wetgeving

Bovendien botsen scholen op een aantal bijkomende financiële en administratieve drempels. Als het naschools gebruik van een sportzaal groter is dan tijdens de schooluren, dreigt de school 21% in plaats van 6% btw te moeten betalen. Bij verhuur kan de school ook btw-plichtig worden.

Al die bijkomende kosten moeten scholen nu zelf dragen, wat ten koste gaat van hun onderwijsopdracht. De kosten volledig doorrekenen aan gebruikers, zet uiteraard het hele concept van een open school op de helling. Bovendien zijn 37% van de Vlaamse scholen niet de (volle) eigenaar van hun gebouwen.

De Vlor pleit om (met de federale overheid) de btw-regels te herbekijken wanneer scholen investeringen doen in het kader van open school. Ondersteun hen ook bij die investering.

Geef aan de lokale overheid de rol om scholen te ontzorgen voor administratieve en logistieke taken. Een aantal steden en gemeentes doet dat al met succes.

Monitoring modernisering secundair onderwijs: kijk naar het geheel, voorbij de cijfers

De Vlaamse regering plant een uitgebreide monitoring van de modernisering van het secundair onderwijs. Welke impact heeft de modernisering op de studiekeuze en schoolloopbaan van scholieren? Voor de Vlor moet de monitoring meer in kaart brengen dan de schoolloopbaan. Waarom maken leerlingen bepaalde keuzes? Waarom halen ze studiebewijzen (niet)?

De Vlor dringt er op aan om de resultaten van de screening omzichtig te interpreteren. 12- tot 18-jarigen zijn in volle ontwikkeling. Het is logisch dat een aantal van hen doorheen de schoolloopbaan een andere richting kiest.

Modernisering derde graad secundair onderwijs beweegt scholen tot nieuwe programmaties

Op 1 september 2023 start de modernisering in de derde graad secundair onderwijs. Scholen kunnen voor het eerst de richtingen van het vernieuwde studieaanbod inrichten. Dat kunnen ze enerzijds door de richtingen die ze al hebben, om te zetten naar een inhoudelijk verwante nieuwe richting. Anderzijds kunnen ze bijkomend aanbod programmeren. Daarvoor hebben ze wel de toelating nodig van de Vlaamse Regering, die daarvoor eerst advies inwint, onder andere bij de Vlor.

De Vlor adviseerde de 1.380 aanvragen volgens diverse criteria. Studiecontinuïteit is een belangrijk criterium. Als de nieuwe richting nodig is om leerlingen in de tweede graad continuïteit in hun studieloopbaan te bieden, adviseerde de Vlor zonder meer gunstig. Ook op basis van andere criteria adviseerde de Vlor bijna alle aanvragen gunstig, om scholen alle ruimte te geven om te moderniseren.

Intussen heeft de Vlaamse Regering beslist en werd 89% van de aanvragen goedgekeurd. Voor de overige 11% stellen we vast dat de Vlaamse Regering terughoudend is in het toestaan van programmaties in een studiedomein

waarin de school nog geen aanbod heeft, of wanneer de studierichting al aangeboden wordt in dezelfde scholengemeenschap, of als nu geen leerlingen ingeschreven zijn in het inhoudelijk verwante tweede leerjaar van de tweede graad.

Verder gaf de Vlor ook advies over de aanvragen voor de programmatie van (duale) opleidingen in gewoon en buitengewoon secundair onderwijs.

Andere recente adviezen

- Themazetting Onderwijskundig Beleids- en Praktijkgericht Wetenschappelijk Onderzoek 2023
- Premies werkplekieren: ook nodig voor de alternerende beroepsopleiding in het buitengewoon secundair onderwijs
- Indicatoren voor studievoortgang in het hoger onderwijs
- Opleidingsprofiel richtgraad 2 mondeling NT2 voor de basiseducatie

Alle adviezen op

www.vlor.be/adviezen.

Aan de slag met Columbus

De Vlaamse Universiteiten en Hogescholen Raad (Vluhr) ontwikkelde in opdracht van de minister een algemene niet-bindende oriënteringsproef. Dat exploratie-instrument werd gelanceerd onder de naam 'Columbus'.

Een overlegplatform binnen de Vlor ontwikkelde in 2016 een draaiboek om met Columbus aan de slag te gaan op school. Het draaiboek vertrekt vanuit een gedragen, brede benadering van onderwijsloopbaanbegeleiding en biedt scholen handvatten om Columbus in de schooleigen visie te integreren. Het draaiboek wordt jaarlijks verfijnd en geactualiseerd op basis van de verdere ontwikkelingen en is complementair aan het andere materiaal dat in de leerkrachtentoolbox op de website van Columbus beschikbaar is.

Op www.vlor.be vind je niet alleen het geactualiseerde Columbus-draaiboek, maar ook de geactualiseerde analyse van de instrumenten in de overgang van secundair naar hoger onderwijs en de bijhorende voorbeeldtrajecten.

- [Scan hier het geactualiseerde Columbus-draaiboek. \(1\)](#)
- [Scan hier de geactualiseerde analyse van de studiekeuze-instrumenten. \(2\)](#)
- [Scan hier de bijhorende voorbeeldtrajecten. \(3\)](#)

①

②

③

Lees verder op p4 →

“De kwaliteit van ons onderwijs heeft alleen maar te winnen bij een divers lerarenteam”

“Een lerarenteam moet een afspiegeling zijn van de mini-samenleving die de leerlingenpopulatie in de school is. En dat begint natuurlijk in de lerarenopleiding.” Lien De Coninck, lector in de educatieve bachelor in het kleuteronderwijs van de Karel de Grote Hogeschool (KdG), vindt er geen doekjes om. Zij was een van de sprekers op de Vlor-studiedag ‘Diversiteit in schoolteams’, waarin we de blik richtten op de lerarenopleidingen.

KdG experimenteerde met een aantal gerichte interventies om diversiteit in de opleidingen te vergroten, vanuit het VU Mixed Classroom Educational Model. Dat wil studenten zich thuis en veilig laten voelen en hen ruimte bieden om vrijuit te spreken. “In de bachelor kleuteronderwijs zien we dat diversiteit in onze studentenpopulatie nog een uitdaging is. Studenten met een diverse achtergrond starten minder aan de opleiding en stromen ook moeilijker door. We kijken daarbij verder dan enkel de migratieachtergrond. We zouden bijvoorbeeld ook graag zien dat meer jongens de stap naar het kleuteronderwijs zetten.”

Lien De Coninck

Kleine maatregelen kunnen soms een verrassend groot effect hebben. “Het onthaal van studenten is een sleutelmoment. Vroeger lieten we, vanuit een bekommernis rond diversiteit, studenten uitspreken wat hen uniek maakt. We merkten dat we daarmee de verschillen net uitvergrootten. Nu zoeken we bewust naar de raakvlakken die er zijn. Hoe herkennen studenten zich in elkaar? Waar kun je verbinding zoeken? Dat kan liggen in hun passie om jonge kinderen te laten openbloeien. Zo kun je ook mannelijke studenten zich welkom laten voelen. Voor hen helpt het ook als je het traditionele beeld van de kleuterjuf doorbreekt in lesmateriaal.”

foto: Mikhail Nilov via pexels.com

De school ging ook te rade bij de studenten zelf. Wat hebben zij nodig om zich thuis te voelen? “Respect en open communicatie zijn twee sleutelbegrippen”, stelt Lien De Coninck vast. “Ze vragen respect voor hun referentiekader en de ruimte om daar open over te spreken. Dat heeft mijn blik alvast verruimd. Ik ben een witte, Vlaamse vrouw uit de middenklasse. Daar is uiteraard niets mis mee, maar je moet je wel bewust zijn van je eigen referentiekader. Ik kan niet voor ieders diverse achtergrond een rolmodel zijn. Ik laat studenten bewust meer zelf aan het woord, bijvoorbeeld ook bij onthaalmomenten. Tegelijk treed ik soms ook actiever op als gespreksleider als ik zie dat studenten het moeilijk hebben om hun inbreng te doen. Ik laat studenten voelen dat ze mij (en elkaar) mogen aanspreken op die onvermijdelijke referentiekaders. Studenten hebben nood aan een veilige omgeving om hierover het gesprek aan te gaan.”

Een mooi voorbeeld is hoe het maatschappelijk debat over de hoofddoek aan bod komt. “Studentes met een hoofddoek willen niet voortdurend aangesproken worden als verdediger van het recht om een hoofddoek te dragen. Tegelijk

is er veel openheid om daarover in gesprek te gaan. In een van mijn klasgroepen zaten twee goede vriendinnen, allebei moslima’s. De een droeg een hoofddoek, de andere niet. Hen in de groep laten vertellen waarom ze elk hun keuze maakten en hoe ze daarmee omgaan, dat was heel verrijkend, en heel vertrouwenwekkend voor hen.”

Dat we die diversiteit moeten doortrekken van de studentenopleiding naar de klasvloer, lijdt voor Lien De Coninck geen twijfel. “Herkenbaarheid is zo belangrijk, ook en vooral voor kleuters. Als ik zie hoe stagiair-kleuterleiders met een diverse achtergrond terugkeren met succeservaringen, hoe zij nu al het verschil maken op de klasvloer, dan is meer diversiteit cruciaal om de kwaliteit in ons kleuteronderwijs te verhogen. En ja, we hopen die inspanning door te trekken naar ons eigen docententeam bij KdG, want ook daar kunnen we nog grote stappen vooruit zetten.”

- Scan hier de uitgebreide terugblik op onze studiedag.

VLOR • vlaamse
• onderwijsraad

Koning Albert II-laan 37
1030 Brussel
www.vlor.be

Blijf op de hoogte van recente adviezen

Schrijf je in op de digitale nieuwsbrief
van de Vlor op www.vlor.be

Volg de Vlor

@Vlor1

facebook

Vlaamse Onderwijsraad